مۆسیقا و گۆرانی خۆراکی ڕۆحمانە
"هەڵاڵە"
مەزهەری خاڵقی

بێریڤان جەمال حەمە سەعید

ئاسان نیە هونەرمەند لە برەوپێدانی هونەرەکەی، بەرەو بەرهەمی سەروەختە دێرینەکان ڕووەو مێژوو بگەڕێتەوە بە مەبەستی بەدیهێنانی کاری داهێنەرانە لە هەمان کاتیشدا بە هەستێکی بەر پرسیارانە هونەرەکەی بخاتە بەرگێکی نوێوە، سەر ئەنجام بە ئەفراندن و تام و چێژێکی مۆدێرنانە ڕابوردوومان پێ ئاشنا بکاتەوە، بەمەرجێك دووربێت لە شێواندنی ناوەڕۆك و فۆرمی بەرهەمەکە. جا ئەگەر ئەم پرۆسەیە لە هونەرەکانی تردا بە ئاسانی بە دەستەوە بێت، بێگومان لە هونەری مۆسیقاو گۆرانیدا سەخت و دژوارەو شارەزاییەکی بێشوماری دەوێت، مەیدانی ئەم بوارە سوارچاکێکی شارەزای پێویستە.

ئاشکرایە ئازادی و سەربەستی لە هەڵبژاردن و بڕیارداندا شامەرجە بۆ بەدەست هێنانی پرۆژەو بەرهەمەکانی داهاتوو تا مرۆڤ بتوانێت فۆرم و ناوەڕۆك بۆ بابەتەکانی دابڕێژێت. بەڵام گەر ئازادی لە مرۆڤ داگیربکرێ، نەتوانێت خۆی سەربەستانە هەڵببژێرێت و بڕیار لە سەر فۆرم و شێوەکانی بابەتەکەی بدات ، ئەوا نەك هەر کۆسپ و ڕێگرێکە لە ئەنجامدانی پرۆژەکانیدا بگرە ئیفلج کردنی جیهانی هۆش و هەستیشیەتی ، نەك هەر پەرژین و تەلبەندکردنی تواناکانیەتی، بگرە ڕووخاندن و تێکدانی کەرامەتیشێتی.

بێگومان لە کوردستانی پارچە پارچەکراوی خاك داگیرکراوا هونەرمەند هەر کارە هونەرییەکانی نە دەکەوتە ژێر مەترسییەوە بەڵکو خۆشی دەکەوتە مەترسییەوە. لە لایەك دەبێت وەکو مرۆڤێك، وەکو کوردێکی ژێر دەستە بەرگری لە خودی خۆی بکات، لە لایەکی تریشەوە وەك هونەرمەندێك دەبێت بەرگری لە کارە هونەرییەکانی بکات. دیارە هونەری ڕەسەن لە واقیعی کۆمەڵگاوە سەر چاوە دەگرێت، کۆمەڵگای کوردیش هەمیشە لە لایەن هێزە دەسەڵاتدارە داگیرکەرە فاشیستەکانەوە هەوڵی لە ناوبردن و تواندنەوەی دراوەو مافە سەرەتاییەکانی پێشێلکراوە. هونەرمەندیش هەر وەکو ئەندامانی تری کۆمەڵگا هەوڵی داوە بەرگری لە بوونی خۆی بکات. بەرگریش کە شێوەی جیا جیای لە خۆگرتوە، یەکێ لە وانەش بەرگریکردنە لە ڕێگای هونەرەوە.

هونەرمەندی ناوداری کورد مەزهەری خاڵقیش لەم بوارەدا کۆششی بەرهەمداری پیادەکردوەو شوێن دەستی بەم چەمکەوە دیارە. سەرباری کۆنترۆڵ و سانسۆری ڕژێم توانیویەتی لە ڕێگای هونەرە جوانەکەیەوە بەرگری لە میللەتەکەی و کارە

هونەرییەکانی بکات ، ئەمەش خۆی لە خۆیدا پاراستنی فەرهەنگی ناسنامەی نەتەوەکەی دەگرێتە خۆ.
لە ئینتەرڤیویەکدا کۆمپۆنیست و ڕابەری ناسراوی فەرەنسی پیرر بۆلەی لەر بیروبۆچونی میوزیك دەڵێت: " نابێت میوزیك لە ئاستی پلە نزمیدا بنوسرێت" مەبەستی ئەم هونەرمەندە لە وەدایە کە دەڵێت کۆمپۆنیست و هونەرمەندەکانی ئەم سەردەمە لە ڕووی تیوریەوە بەر پرسیارن، پێیٚ وایە چالاکی و داهێنانی مۆسیقا کاری زانین و عەقلگەراییە و چالاکیەکی سەر پێیی نیە بەڵکو شیاوی بیرکردنەوەی قوڵ و چڕ و پڕە، هەر وەکو کرۆچی بندیتۆ (1952- 1866) فەیلەسوف و سیاسی ئیتالی ئەوەمان بیر ئەخاتەوە کە هونەرمەندی مەزن میکائیل ئەنجلۆ ئاماژەی پێداوە :
(مرۆڤ بە دەست وێنە ناکێشێت بەڵکو بە مێشك) هەڵبەت پێش ئەوەی پرۆسەی دەربڕین لە چالاکی هونەرییدا بێتە ئاراوە، بیرەکان لە مێشکی هونەرمەندا ئامادەیە و پاشان بەهۆی دەربرین و بەر جەستەکردنی ئەم هەستانەشەوە بەرهەمە هونەرییەکان ساز دەبێت.
پسپۆڕی ناوبراو لە ئینتەرڤیوەکەیدا جەخت دەخاتە سەر ئەو ڕاستییەی کە هونەرمەندی ئەم سەردەمە بەر پرسیاری هونەرمەندانی پێشینەن، دەبیٚ کارە هونەرییەکانیان لە ئاستێکی بەرز و مانادااردا بێت، ئاستی کارەکانی هونەرمەندانی پێشینە دانەبەزێنێتە خوارەوە.
گەر سەرنجی بەرهەمە فۆلکلۆرییەکانی مەزهەری خالقیش بدەین دەردەکەویٚ کە چەند بە هەستێکی بەر پرسیارانە و دڵسۆزانە داهێنانی ئەنجامداوەو چەندەها گۆرانی دێرینی لە ئاستێکی بەرزو مانادااردا لە بەرگێکی نوێدا ژیاندۆتەوەو بەهای زیاتری پێبەخشیون و بەنرختری کردوون. بۆ نمونەش یەکیٚ لە گۆرانیە فۆلکلۆرییەکانی گۆرانی قەشەنگی هەلالەیە، هۆنراوەی شەریف سنەیی، ساڵی 1981.

لە نێو کیژانا تەنیا هەلالە
دڵی خەمیینە و لە سوچی ماڵە
دەمەگری مەگرە بەهانە
دەنێرم بۆت بیٚ شەدە لە بانە
هەلالە وەرە ، هەلالە وەرە
کیژە جوانەکەم، تاویٚ هەڵپەرە

هونەرمەند مەزهەر پەرەی بەم گۆرانیە فۆلکلۆرییەدا داوە بەو دێڕە زیادەیەی خوارەوە لە بەهای بەرهەمەکەی بەرزکردۆتەوە تام و چێژێکی نوێی پێبەخشیوە.

لێرەدا دەردەکەوێ هونەرمەند هەوڵی داوە نەك تەنها نەوەکانی کۆمەڵ لەیەك نزیك بخاتەوە بەڵکو ئەوان بە ڕابوردو و ئێستا و داهاتووەوە ببەستێتەوە. شارستانیی ڕابوردوو بە شارستانیی ئێستاوە گرێ بداتەوە.
لە کاتێکدا گوێ لەم گۆرانییە دەگریت، هەست بە جۆش و خرۆشێکدەکەی، پێدەچێت نۆتەکان لە ناو ناختدا تیشکبدەنەوە، دوا بەدوای ئەمەش وزەیەك بە رۆح دەگەیەنێت.
دیارە لە ئامێزبوونی ئاواز و میلۆدی و دەنگی بە سۆزی، تێکەڵەیەکی جوانی پێکهێناوە کە هەر یەکێ لەم لایەنانە ڕۆڵی خۆی لە کارە هونەرییەکەیدا بینیوە، لە هەمان کاتیشدا لە ناو یەکدا توانەتەوەو بە شێوازێك کە هەر لایەنێك لە لایەنە هونەرییەکان سەرکەوتوانە رۆڵی خۆی پاراستووە، تێکەڵەیەکی هاوسەنگ یان بڵێین هارمۆنی لە دەنگ و ئاوازو ئیقاع دەبیستی، هەر وەکو چۆن پرچ لە یەك ئاڵاون و بە ناو یەکدا چوون، دەنگی نۆت و ژێی دەنگی لە یەك ئاڵاون بەبێ ئەوەی لایەنێکی لە لایەنەکەی تری زیاد و کەم بێت.